УДК 336.71:336.76
JEL: G10; G19

ДОТРИМАННЯ AML/CFT СТАНДАРТІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

©2020 ЧУНИЦЬКА І. І.

УДК 336.71:336.76
JEL: G10; G19

Чуницька І. І. Дотримання AML/CFT стандартів у контексті реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку України

Метою статті є дослідження шляхів нарощування та реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку України. Усі постачальники фінансових послуг, які займаються фінансовими операціями, включно з тими, хто працює з клієнтами з низьким рівнем доходу, повинні дотримуватися вимог законодавства щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Україна характеризується порівняно низьким рівнем доходів більшості громадян, що фактично змушує фінансові установи пристосовуватися до роботи з клієнтами з низькими доходами. Така особливість також генерує додаткові ризики для нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, оскільки розглядається як ризикова з точки зору ФАТФ. Однак водночас пристосування фінансових установ до потреб клієнтів з низькими доходами створює передумови до реалізації інфраструктурного потенціалу, оскільки існує специфічний прошарок клієнтів з особливим попитом на фінансові послуги. Дотримання вимог AML/CFT стандартів для України означає відмову від ідеї перетворення власної економіки на фінансовий офшор і вимагає продовження пошуку інших шляхів нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку. Зважаючи на те, що Україна є країною з низьким рівнем доходів, можливості щодо нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку слід розглядати також і у сфері розвитку сегмента фінансових послуг для незаможних громадян. Такий сегмент також має власні, притаманні йому ризики, тому дотримання вимог ФАТФ для нього також є обов'язковим.

Ключові слова: *фінансовий ринок, інфраструктурний потенціал, вимоги AML/CFT стандартів, сегмент фінансових послуг для незаможних громадян.*

DOI: *https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-267-274*

Рис.: *2.* ***Бібл.:*** *13.*

Чуницька Ірина Іванівна *– доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансових ринків, Університет державної фіскальної служби України (вул. Університетська, 31, Ірпінь, 08201, Україна)*

E-mail: *chunitskaya_307@ukr.net*

ORCID: *http://orcid.org/0000-0002-9718-1332*

УДК 336.71:336.76
JEL: G10; G19

Чуницкая И. И. Соблюдение AML/CFT стандартов в контексте реализации инфраструктурного потенциала финансового рынка Украины

Целью статьи является исследование путей наращивания и реализации инфраструктурного потенциала финансового рынка Украины. Все поставщики финансовых услуг, которые занимаются финансовыми операциями, включая работающих с клиентами с низким уровнем дохода, должны соблюдать требования законодательства по борьбе с отмыванием средств и финансированием терроризма. Украина характеризуется сравнительно низким уровнем доходов большинства граждан, что фактически заставляет финансовые учреждения приспосабливаться к работе с клиентами с низкими доходами. Такая особенность также генерирует дополнительные риски для наращивания инфраструктурного потенциала рынка, поскольку рассматривается как рисковая с точки зрения ФАТФ. Однако в то же время приспособление финансовых учреждений к потребностям клиентов с низкими доходами создает предпосылки к реализации инфраструктурного потенциала, поскольку существует специфическая прослойка клиентов с особым спросом на финансовые услуги. Соблюдение требований AML/CFT стандартов для Украины означает отказ от идеи превращения собственной экономики в финансовый офшор и требует продолжения поиска других путей наращивания инфраструктурного потенциала финансового рынка. Несмотря на то, что Украина является страной с низким уровнем доходов, возможности по наращиванию инфраструктурного потенциала финансового рынка следует рассматривать также и в сфере развития сегмента финансовых услуг для малоимущих граждан. Такой сегмент также имеет собственные, присущие ему риски, поэтому соблюдение требований ФАТФ для него также является обязательным.

Ключевые слова: *финансовый рынок, инфраструктурный потенциал, требования AML/CFT стандартов, сегмент финансовых услуг для малоимущих граждан.*

Рис.: *2.* ***Библ.:*** *13.*

Чуницкая Ирина Ивановна *– доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансовых рынков, Университет государственной фискальной службы Украины (ул. Университетская, 31, Ирпень, 08201, Украина)*

E-mail: *chunitskaya_307@ukr.net*

ORCID: *http://orcid.org/0000-0002-9718-1332*

UDC 336.71:336.76
JEL: G10; G19

Chunytska I. I. Compliance with the AML/CFT Standards in the Context of Implementing the Infrastructure Potential of the Financial Market of Ukraine

The article is aimed at exploring ways to increase and implement the infrastructure potential of Ukrainian financial market. All financial services providers involved in financial operations, including those working with the low-income clients, must comply with anti-money-laundering and terrorist financing countering legislation. Ukraine is characterized by a relatively low level of income of the majority of citizens, which actually forces financial institutions to adapt to working with the low-income clients. This feature also generates additional risks to increase the infrastructure potential of the market, as it is considered to be risky from the point of view of the FATF. However, at the same time, adapting financial institutions to the needs of low-income clients creates the prerequisites for the implementation of infrastructure potential, as there is a specific stratum of customers with particular demand for financial services. Compliance with the

AML/CFT standards requirements for Ukraine means abandoning the idea of turning its own economy into a financial offshore and requires continuing to look for other ways to increase the infrastructure potential of the financial market. Despite the fact that Ukraine is a low-income country, opportunities to increase the infrastructure potential of the financial market should also be considered in the sphere of development of the financial services segment for the low-income citizens. Such a segment also has its own inherent risks, so compliance with the FATF requirements is also mandatory for it.
Keywords: *financial market, infrastructure potential, AML/CFT standards requirements, segment of financial services for the low-income citizens.*
Fig.: *2.* ***Bibl.:*** *13.*

Chunytska Iryna I. *– D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Financial Markets, University of the State Fiscal Service of Ukraine (31 Universytetska Str., Irpin, 08201, Ukraine)*
E-mail: *chunitskaya_307@ukr.net*
ORCID: *http://orcid.org/0000-0002-9718-1332*

Стан розвитку фінансового ринку України є незадовільним, проте завдяки нарощуванню та реалізації інфраструктурного потенціалу можна забезпечити якісно нові параметри його розвитку. Вітчизняні вчені висловлюють різні ідеї щодо перспектив розвитку фінансового ринку України, однак все частіше лунають ідеї щодо доцільності перетворення України на фінансовий офшор, що сприятиме притоку інвестицій, розбудові фінансової інфраструктури, збільшенню грошей в економіці тощо. Частково популяризація цієї ідеї може пояснюватися тенденціями глобалізації фінансових ринків [4], частково – потенційними можливостями, які можуть бути реалізовані в офшорних юрисдикціях [2], зважаючи на успішний досвід кількох країн у цій сфері. Багато вчених прихильні до офшорів, оскільки вважають, що узаконення офшору на території України сприятиме розвитку фінансового ринку [1], у тому числі через залучення іноземних інвестицій [6].

Проте не слід забувати і про небезпеки, пов'язані з офшорами. Передусім небезпека пов'язана із ризиками використання коштів, зароблених злочинним шляхом, оскільки наявність офшору передбачає мінімальне розкриття (або нерозкриття) інформації про походження коштів. Сам по собі факт нерозкриття інформації негативно позначається на нарощуванні інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, у тому числі через обмеження свободи інформаційних потоків. На нашу думку, це негативно позначиться на довірі до фінансового ринку з боку як зовнішніх, так і внутрішніх інвесторів. На сучасному етапі розвитку фінансового ринку важливо забезпечити зростання інституційної довіри, зробити відносини між учасниками фінансового ринку максимально прозорими [5]. У протилежному випадку від нерозголошення інформації у виграші залишиться невелика група осіб, що аж ніяк не сприятиме зростанню добробуту України.

Крім того, ідея із перетворенням України на офшор навряд чи сприятиме нарощуванню та реалізації інфраструктурного потенціалу її фінансового ринку, оскільки сприяння офшорам розцінюється як порушення комплаєнсу AML/CFT стандартів, а саме дотримання цих стандартів є одним з напрямів розвитку європейських фінансових систем. Результатом дотримання стандартів AML/CFT у більшості європейських країн стало підвищення вимог до розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників, сувора перевірка клієнта (на предмет ризиків участі в непрозорих схемах фінансування) при відкритті рахунків у банках, вимоги розкриття інформації про походження коштів тощо.

На цивілізованих фінансових ринках важливу роль відіграє відповідність країнам міжнародному стандарту боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Легалізація коштів та фінансування тероризму може відбуватися через багато різних каналів, тому FATF намагається ці канали перекривати. Країни, які не дотримуються вимог FATF, ризикують потрапити до чорних списків, що негативно позначиться на співпраці з іншими країнами (для країн ЄС дотримання вимог FATF є принциповим). Тобто фактично одним лише рішенням щодо підтримки ідеї офшоризації можна перекреслити можливості нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, оскільки для країн ЄС співпраця з Україною перетвориться на ризикову.

Фактично заяви про доцільність перетворення України на офшор суперечать визначеному вектору розвитку України, а його зміна має бути виважена та обґрунтована. Якщо навіть зробити припущення, що таке рішення буде прийнято, то цілком можливо, що в короткостроковій перспективі відбудеться зростання обсягів інвестицій, однак походження цих коштів буде нез'ясованим. У довгостроковій перспективі треба буде очікувати відтік легальних фінансових потоків, а також розуміти те, що країну залишать провідні іноземні фінансові установи, що негативно позначиться на нарощуванні інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, оскільки провідні іноземні фінансові установи приносять на ринок України не тільки гроші, але й свою корпоративну культуру та досвід управління.

Міжнародний стандарт щодо запобігання легалізації коштів, зароблених злочинним шляхом, і фінансування тероризму є особливо суворим і деталізованим. Він був створений Спеціальною групою з фінансових дій (FATF) у 1990 р., оновлений кілька разів, і зараз він складається із 40 Рекомендацій, що стосуються боротьби з відмиванням грошей, і 9 Спе-

ціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму (FATF 40 + 9). Щоб оцінити відповідність країни FATF 40 + 9, команда з 4–5 оцінювачів зазвичай працює два тижні на місці, щоб оцінити понад 285 основних критеріїв і зробити висновки не тільки щодо відповідності нормативно-правової системи стандарту, але й також оцінити, наскільки вона ефективно реалізується. Кожна рекомендація оцінюється за чотирибальною шкалою – несумісна, частково сумісна, в основному сумісна та сумісна.

Відповідність цим критеріям періодично аналізується та публікується для широкого загалу. Ситуацію в Україні було оцінено у 2008 р., і загальний результат склав 21 бал, що більше як у три рази перевищує показник групи, до якої увійшла Україна. Загалом критерії оцінки можна систематизувати таким чином (*рис. 1*).

розвиток організаційної складової інфраструктурного потенціалу фінансового ринку. Співпраця з міжнародними органами у сфері попередження легалізації коштів свідчить про розвиток інформаційної, організаційної та функціональної складових інфраструктурного потенціалу фінансового ринку. Таким чином, протидія офшоризації та легалізації коштів, зароблених злочинним шляхом, сприятимуть нарощуванню та реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, а от зворотний процес, навпаки, спричинятиме його руйнування.

Правила боротьби з «відмиванням» коштів та фінансуванням тероризму можуть мати серйозні наслідки для фінансових установ, які обслуговують клієнтів з низьким рівнем доходу, особливо в країнах, що розвиваються. Додаткові витрати на дотримання вимог і жорсткіші обмеження можуть мати непередбачені наслідки відтоку клієнтів з низьким рівнем до-

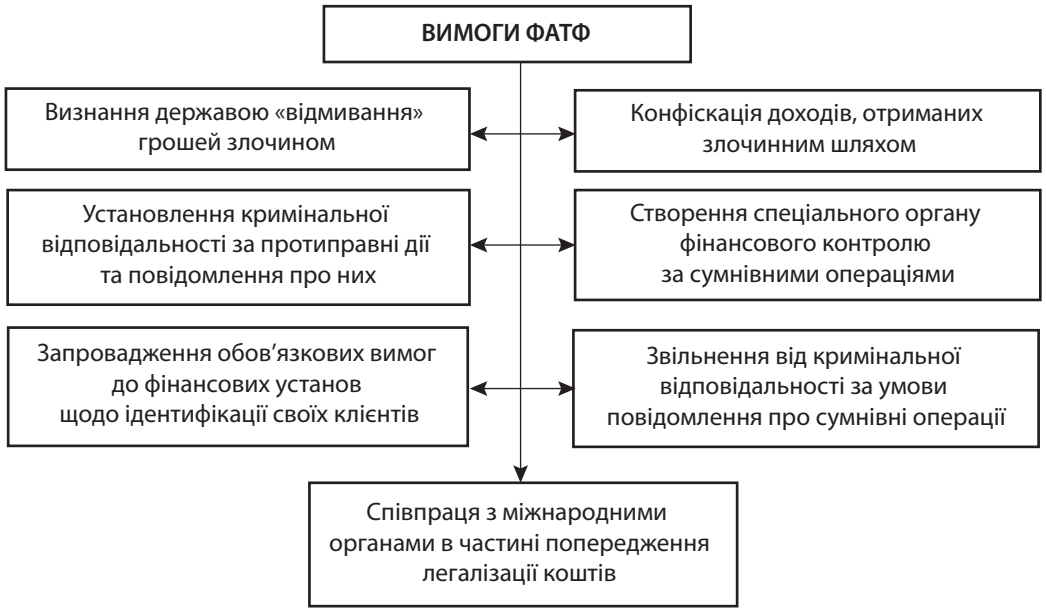

Рис. 1. Основні групи критерії FATF щодо запобігання легалізації коштів, зароблених злочинним шляхом, і фінансування тероризму

Джерело: авторська розробка.

Як видно з переліку, всі критерії спрямовані на обмеження руху нелегальних фінансових потоків, що не може негативно позначитися на нарощуванні та реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку. Навпаки, кожна група критеріїв може бути використана як індикатор нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку. Так, визнання країною «відмивання» грошей злочином, установлення кримінальної відповідальності за такі дії та повідомлення про них свідчать про розвиток інформаційної складової інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, сприяє зростанню довіри до такого ринку з боку іноземних інвесторів. Конфіскація злочинних доходів і створення спеціального органу фінансового контролю за сумнівними операціями свідчать про ходу з офіційного фінансового сектора (що, власне, і відбулося в Україні). Завдання полягає в тому, щоб досягти балансу, який сприяє пруденційній практиці за розумною ціною для постачальників фінансових послуг, які хочуть запропонувати або продовжувати надавати послуги своїм менш заможним клієнтам. Правила боротьби з «відмиванням» коштів та фінансуванням тероризму повинні бути впроваджені гнучким способом, щоб вони не закривали чи не обмежували доступ до формальних фінансових послуг для людей з низьким рівнем доходу. Тобто дотримання правил FATF однаковою мірою може як сприяти нарощуванню інфраструктурного потенціалу, так зумовлювати його ерозію, що пов'язано в багатьох випадках з ефективністю регулювання фінансових ринків.

Усі постачальники фінансових послуг, які займаються фінансовими операціями, включаючи тих, хто працює з клієнтами з низьким рівнем доходу, повинні дотримуватися вимог законодавства щодо боротьби з «відмиванням» коштів та фінансуванням тероризму. Всесвітня організація фінансових послуг, що обслуговує малозабезпечених клієнтів, включає спеціалізовані мікрофінансові установи, комерційні банки, фінансові кооперативи та кредитні спілки, сільські та/або місцеві банки з низькими капіталами, державні аграрні та сільськогосподарські банки, поштові ощадні банки та інші поштові фінансові постачальники послуг. Ці установи можна класифікувати як більш-менш ризиковані, виходячи з фінансових послуг, які вони пропонують. Фактично розвиток таких фінансових установ сприяє нарощуванню інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, однак обов'язковою умовою для цього є адекватні дії регулятора, які гуртуються на структуризації функцій, принципів та очікуваних результатів регулювання, їх наслідків для країни [8, p. 278–280].

«Відмивання» грошей та фінансування тероризму можуть завдати шкоди національним фінансовим системам. Нелегітимні фінансові холдинги, активи та підприємства є ненадійними джерелами інвестиційного капіталу для сталого економічного розвитку. Серед інших ефектів «відмивання» грошей дестабілізує національні економіки шляхом збільшення попиту на готівку, збільшення нестабільності процентних ставок та обмінних курсів і навіть сприяння підвищенню інфляції [10]. Фактично пропагування ідей офшоризації національної економіки суперечить правилам FATF, тому втрати для інфраструктурного потенціалу будуть передусім вникати внаслідок наднаціонального регулювання фінансових ринків ЄС. Друге джерело втрат – дестабілізація економіки в цілому, зокрема зростання процентних ставок, коливання курсів валют, зростання інфляції – не сприятиме нарощуванню інфраструктурного потенціалу фінансового ринку.

Країни з емерджентними економіками прагнуть стати авторитетними членами глобальної фінансової системи, щоб збільшити спроможність доступу до потоків капіталу, а отже, працювати відповідно до міжнародних кодексів для боротьби зі зловживанням цією системою. Країни зі слабким впровадженням заходів боротьби з «відмиванням» грошей і фінансуванням тероризму можуть зашкодити їх репутації на міжнародних фінансових ринках і, таким чином, не можуть залучати міжнародні потоки, такі як прямі іноземні інвестиції та/або фінансування донорів. Тому зацікавленість країни в публічності, відкритості до співпраці з FATF фактично є одним із ключових факторів нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, який знаходиться в межах не тільки правового поля, але й етичних норм, на відміну від ставки на офшоризацію. Крім того, фінансові установи мають бути зацікавлені в тому, щоб захищати себе від несприятливих наслідків залучення або навіть прийняття участі у «відмиванні» грошей та фінансуванні тероризму.

FATF охоплює будь-яку установу, що здійснює фінансові операції, включаючи постачальників фінансових послуг, що працюють з клієнтами з низьким рівнем доходу. У багатьох країнах фінансові установи, які обслуговують клієнтів з низьким рівнем доходу, створені як некомерційні організації. Спеціальна рекомендація VIII FATF щодо фінансування тероризму прямо стосується виявлення неприбуткових організацій для фінансування тероризму та вимагає від країн розробляти регулювання, щоб запобігти цим організаціям ставати каналами для «відмивання» грошей або фінансування тероризму [9; 11]. В Україні такими організаціями раніше були кредитні спілки, які наразі втратили статус неприбутковості, ICI, страхові компанії. З одного боку, це можна розцінювати як чинник зменшення інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, проте тільки в локальному масштабі та тільки в короткостроковій перспективі, однак у перспективі такий захід можна розцінювати позитивно, оскільки він попереджає ризик використання таких організацій у ланцюгах легалізації коштів, зароблених злочинним шляхом.

Україна характеризується порівняно низьким рівнем доходів більшості громадян, що фактично змушує фінансові установи пристосовуватися до роботи з клієнтами з низькими доходами. Така особливість також генерує додаткові ризики для нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку, оскільки розглядається як ризикова з точки зору FATF, однак водночас пристосування фінансових установ до потреб клієнтів з низькими доходами створює передумови до реалізації інфраструктурного потенціалу, оскільки існує специфічний прошарок клієнтів з особливим попитом на фінансові послуги.

Основні проблеми для постачальників фінансових послуг щодо комплаєнсу заходів боротьби з «відмиванням» коштів та фінансуванням тероризму виникають у зв'язку з вимогою проводити належну перевірку клієнтів, яка генерує додаткові витрати, пов'язані з упровадженням нових правил. До додаткових викликів можна віднести розроблення нових процедур внутрішнього контролю, нагляду та обліку.

Клієнти мікрофінансування, як правило, мають низький рівень доходу, не володіють активами, які зазвичай приймаються як застава, можуть бути самозайнятими або мати нерегулярні доходи. Загалом, більшість клієнтів, які обслуговують фінансові установи, є фізичними, а не юридичними особами. Цей профіль клієнта знижує ризик використання таких установ для «відмивання» грошей, що загалом є плюсом для нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку.

Мікрофінансові операції, як правило, дуже малі – як-от: заощадження, кредити чи переказ коштів. Ураховуючи переважаючі невеликі розміри кредитів, несподівані потоки великих сум будуть очевидними. Проте у фінансуванні тероризму влада все більше стурбована навіть маленькими транзакціями, при здійсненні яких у великій кількості можна забезпечити нелегальне фінансування [7].

Тип наданих фінансових послуг також впливає на ризик установи. Деякі установи мають юридичне право мобілізувати заощадження. Деякі можуть мати обмеження на здійснення грошових переказів, лізинг та/або страхування. Депозитні установи, які не мають доступу до національної платіжної системи, можуть становити відносно менший ризик з точки зору протидії «відмиванню» коштів та фінансуванню тероризму. Серед фінансових послуг для людей з низьким рівнем доходів грошові перекази можуть становити більший ризик «відмивання» коштів та фінансування тероризму. Для того, щоб злочинці досягти успіху, вони, як правило, потребують доступу до установ, що полегшують внутрішні та міжнародні перекази коштів, обмінюють валюту та конвертують ці надходження в різні фінансові інструменти та інші ресурси. Більше того, до таких операцій можуть залучатися цілком легальні фінансові установи як посередники в ланцюжках переказів коштів.

Розвиток фінансового ринку України відбувається під впливом глобальних викликів, і тільки від адекватності регулювання залежить використання цих викликів як можливостей розвитку [6; 7]. Як справедливо зауважує Ю. Коваленко, у розвитку фінансового ринку важливу роль відіграє економічна ментальність [3]. Слід зазначити, що економічна ментальність у даному контексті стосується не тільки пересічних громадян, але й тих, хто відповідає за регулювання фінансових ринків. На нашу думку, визнання Україною європейського вектора розвитку шляхом підписання угоди про асоціацію з ЄС, є шансом, який може вивести на новий рівень розвитку не тільки фінансовий ринок, але і країну в цілому. Саме тому ідеї щодо перетворення України на офшор є несумісними з її успішним майбутнім.

Як і будь-яке інше фінансове регулювання, витрати на дотримання заходів з протидії «відмиванню» коштів та фінансуванню тероризму можуть збільшити вартість послуг, які надаються фінансовими установами, і з цієї точки зору можуть тимчасово сповільнити процеси нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку. Наприклад, вартість моніторингу підозрілих транзакцій може бути високою за відсутності належних автоматизованих систем. Фінансові установи, які обслуговують людей з низьким рівнем доходу, можуть мати потребу в придбанні та встановленні нових технологій або збільшенні їх можливостей для людських ресурсів, щоб відповідати вимогам FATF.

Крім того, правила підготовки звітності та ведення обліку можуть зобов'язувати установи зберігати всю фізичну документацію транзакцій за певні періоди, як правило, принаймні п'ять років. Мікрофінансові установи, зокрема, повинні будуть розробляти системи, що підтримуються наявним програмним забезпеченням, для зменшення експлуатаційних витрат і часу, необхідних для виконання цієї вимоги.

Хоча завжди існують витрати, пов'язані з регулюванням, ці витрати, як правило, більші в країнах, де рівень фінансової грамотності та культури низький. Розвиток або заохочення ширшого прийняття відповідальності не тільки для систем протидії «відмиванню» коштів та фінансуванню тероризму є більш рентабельним, оскільки зменшує ризик шахрайства, допомагає захистити вкладників та інвесторів та підвищує цілісність установи.

Це універсальний виклик для постачальників фінансових послуг для ідентифікації клієнтів відповідно до міжнародних стандартів. Наприклад, у країнах з розвиненою економікою та середнім рівнем доходів багатьом клієнтам важко дотримуватися певних вимог щодо ідентифікації, таких як національний ідентифікаційний номер або ідентифікація домашньої адреси. Питання полягає в тому, як розробити вимоги, які відповідають конкретним категоріям клієнтів. Зокрема, певний рівень жорсткості може бути застосований до «нормального» або «низького ризику» клієнтів установи, а також підвищеної довіри до ризикованих клієнтів.

Оскільки рекомендації FATF не вказують, як встановлювати та перевіряти особу клієнтів, важливо, щоб постачальники фінансових послуг, які обслуговують клієнтів з низькими доходами, співпрацювали з регуляторними органами для розробки відповідних правил у кожній національній юрисдикції, щоб забезпечити:

- доступ клієнтів з низькими доходами до фінансових послуг і створення для них комфортних умов, щоб попередити їх переміщення до неформального сектора економіки;
- можливість банкам використовувати мікропровайдерів як агентів для організації дрібних грошових переказів.

Важливо, щоб мікрофінансові установи не поставили під загрозу їх головну мету – надавати фінансові послуги широкому колу бідних людей – у результаті дотримання правил боротьби з «відмиванням» коштів та фінансуванням тероризму. Водночас, щоб забезпечити їх довгострокову стійкість і задовольнити потреби своїх клієнтів, ці інституції повинні захищати себе від зловживань терористами та «відмивання» грошей. Працюючи з метою дотримання заходів з протидії «відмиванню» коштів та фінансуванню тероризму, регулятори та постачальники фінансових послуг, які обслуговують клієнтів з низьким рівнем

доходу, повинні працювати разом, щоб досягти ретельного балансу між регулюванням і сталістю та потребами клієнтів.

Необхідно поступово впроваджувати правила. Провайдери фінансових послуг повинні координувати з регуляторними органами країни розробку та поступове впровадження нових правил боротьби з «відмиванням» коштів та фінансуванням тероризму, щоб дати інституціям достатній час для адаптації своїх внутрішніх процедур відповідно до нових правил. Такий підхід допоможе мінімізувати перебої в їх обслуговуванні клієнтів.

В основу регулювання нарощування та реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку має бути покладено ризикоорієнтований підхід. Ризики запобігання та протидії «відмиванню» коштів та фінансуванню тероризму фінансових послуг залежать від країни, інституційного типу та наданих фінансових послуг. Рекомендація FATF V заявляє, що «для вищих категорій ризиків фінансові установи повинні виконувати посилену належну перевірку. За певних обставин, коли існують низькі ризики, країни можуть вирішити, що фінансові установи можуть застосовувати скорочені або спрощені заходи». Наприклад, країни можуть звільняти недепозитарні установи, які пропонують фінансові продукти з низьким рівнем ризику та не мають зв'язку з платіжною системою.

Ведучи мову про реалізацію інфраструктурного потенціалу фінансових ринків країн, що розвиваються, слід наголосити на можливості скористатися винятками. Рекомендаціями FATF визнається, що уряд на власний розсуд звільняє низькооплачувані транзакції, які нижче за певний поріг, від дотримання бюрократичної процедури вимог щодо боротьби з «відмиванням» коштів та фінансуванням тероризму.

Оскільки фінансові установи, що обслуговують малозабезпечених громадян, стикаються зі зростаючим тиском з метою дотримання все більш суворих режимів боротьби з «відмиванням» коштів та фінансуванням тероризму в багатьох країнах, вони повинні прагнути ідентифікувати, зрозуміти та дотримуватися місцевих законів і правил, що застосовуються до них. Навіть там, де немає національного режиму боротьби з «відмиванням» коштів та фінансуванням тероризму або де слабкий нагляд, установи повинні взяти на себе ініціативу щодо встановлення заходів, що базуються на міжнародній практиці, щоб захистити себе від «відмивання» грошей і фінансування тероризму. Постачальники фінансових послуг, які обслуговують клієнтів з низьким рівнем доходу, мають розробити політику протидії «відмиванню» коштів та фінансуванню тероризму, яка визначає сфери ризику, базуючись на їхніх країнах, клієнтах і продуктах, а також зміцнює інституційну ємність. У цій сфері корисним є досвід Німеччини та Австрії, де обмежені готівкові розрахунки, неможливий розрахунок готівкою без застосування РРО (крім ринків). Також слід взяти до уваги практику більшості країн ЄС, які суворо ставляться до співпраці національних компаній з офшорами. Важелями впливу тут виступають або підвищені ставки корпоративного податку, або адміністративні обмеження.

У сучасному світі не можна ігнорувати регулювання протидії «відмиванню» коштів та фінансуванню тероризму. Ця сфера регулювання є молодою та швидко розвивається, в ній існує можливість для подальшої роботи з вивчення особливих проблем, з якими стикаються фінансові установи, що обслуговують клієнтів з низьким рівнем доходу відповідно до нових правил. Проте заходи, спрямовані на те, щоб люди з низьким рівнем доходу повернулися до неформальних засобів економії та кредитування, будуть контрпродуктивними та ускладнюватимуть цілісність фінансової системи. Отже, в інтересах кожного – як регулятора, так і інституції – боротися з цими проблемами та розробляти рішення, що дозволяють клієнтам з низьким рівнем доходу залишатись у правовій площині, користуючись фінансовими послугами. Для цього слід дотримуватися рекомендацій Світового банку та інших міжнародних фінансових організацій [12; 13]. Взаємозв'язки дотримання вимог AML/CFT стандартів і нарощення інфраструктурного потенціалу фінансового ринку зображено на *рис. 2.*

ВИСНОВКИ

Таким чином, дотримання вимог AML/CFT стандартів для України означає відмову від ідеї перетворення власної економіки на фінансовий офшор і вимагає продовження пошуку інших шляхів нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку. Зважаючи на те, що Україна є країною з переважно низьким рівнем доходів населення, можливості щодо нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку слід розглядати також і у сфері розвитку сегмента фінансових послуг для незаможних громадян. Такий сегмент також має власні притаманні ризики, тому дотримання вимог FATF для нього також є обов'язковим. На наш погляд, у довгостроковій перспективі розвиток цього сектора сприятиме нарощуванню всіх складових інфраструктурного потенціалу фінансового ринку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксьонов Д. Можливості сучасного офшорного бізнесу. *Фінансовий ринок України.* 2009. № 11. С. 38–41.
2. Дергачев В. А. Оффшорная геополитика. Цикл статей // Интернет-портал «Институт геополитики». URL: http://dergachev.ru/geop_events/211211-01.html

Рис. 2. Дотримання вимог AML/CFT стандартів і нарощування інфраструктурного потенціалу фінансового ринку

Джерело: авторська розробка.

3. Коваленко Ю. М. Неформальні норми фінансового сектора економіки: економічна ментальність та інституційна довіра. *Економічна теорія*. 2011. № 2. С. 58–68. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/70/1/040_IR.pdf
4. Мамотенко Д. Ю. Глобалізація міжнародних фінансових ринків. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2009. Вип. 39. С. 229–237. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_39_20.pdf
5. Чуницька І. І. Причинно-наслідкові зміни та зв'язки у відносинах між учасниками фінансового ринку як ключова умова його ефективності. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. № 4. С. 168–173.
6. Чуницька І. І. Проблеми і перспективи розбудови інфраструктурного потенціалу фінансового ринку в умовах економічних шоків. *Проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 279–284. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-4_0-pages-279_284.pdf
7. Чуницька І. І. Розвиток фінансового ринку України в контексті глобальних викликів // Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації : збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 8–9 жовтня 2015 р.). Хмельницький, 2015. С. 319–322.
8. Christen R. P., Lyman T., Rosenberg R. Guiding Princiнples on Regulation and Supervision of Microfinance // Current Developments in Monetary and Financial Law. 2008. Vol. 4. Chapter 12. URL: https://www.elibrary.imf.org/view/IMF072/01500-9781589065079/01500-9781589065079/ch12.xml?redirect=true
9. De Koker L. Client identification and money laundering control: perspectives on the Financial Intelligence Act 38 of 2001. *Journal of South African Law*. 2005. Vol. 4. P. 715–745.
10. Financial Action Task Force on Money Laundering. "Guidance for Financial Institutions in Detecting Terrorist Financing". Paris, France: FATF/GAPI, April 2002. 12 p. URL: https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/Guidance%20for%20financial%20institutions%20in%20detecting%20terrorist%20financing.pdf
11. Schott P. A. Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism. 2nd ed. Washington, DC : World Bank, 2004. URL: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6977/350520Referenc1Money01OFFICIAL0USE1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
12. Microfinance Regulation Framework and Guiding Principles / World Bank Institute. Washington, DC: World Bank, 2004.
13. The World Bank in the Global Fight against Money Laundering and Terrorist Financing / Financial Sector Vice Presidency, Financial Market Integrity Unit. Washington, DC : World Bank, 2003. 461 p.

REFERENCES

Aksyonov, D. "Mozhlyvosti suchasnoho ofshornoho biznesu" [Opportunities of Modern Offshore Business]. Finansovyi rynok Ukrainy, no. 11 (2009): 38-41.

Christen, R. P., Lyman, T., and Rosenberg, R. "Guiding Principles on Regulation and Supervision of Microfinance". Current Developments in Monetary and Financial Law. 2008. https://www.elibrary.imf.org/view/IMF072/01500-9781589065079/01500-9781589065079/ch12.xml?redirect=true

Chunytska, I. I. "Problemy i perspektyvy rozbudovy infrastrukturnoho potentsialu finansovoho rynku v umovakh ekonomichnykh shokiv" [Problems and Prospects of Developing the Financial Market Infrastructure Potential under Conditions of Economic Shocks].

Problemy ekonomiky. 2015. https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-4_0-pages-279_284.pdf

Chunytska, I. I. "Prychynno-naslidkovi zminy ta zviazky u vidnosynakh mizh uchasnykamy finansovoho rynku yak kliuchova umova yoho efektyvnosti" [Causal Changes and Relationships in Relations between Financial Market Participants as a Key Condition for Its Effectiveness]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, no. 4 (2017): 168-173.

Chunytska, I. I. "Rozvytok finansovoho rynku Ukrainy v konteksti hlobalnykh vyklykiv" [Development of the Financial Market of Ukraine in the Context of Global Challenges]. *Stratehichni napriamy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku derzhavy v umovakh hlobalizatsii.* Khmelnytskyi, 2015. 319-322.

De Koker, L. "Client identification and money laundering control: perspectives on the Financial Intelligence Act 38 of 2001". *Journal of South African Law*, vol. 4 (2005): 715-745.

Dergachev, V. A. "Offshornaya geopolitika. Tsikl statey" [Offshore Geopolitics. Cycle of Articles]. Internet-portal «Institut geopolitiki». http://dergachev.ru/geop_events/211211-01.html

"Financial Action Task Force on Money Laundering. "Guidance for Financial Institutions in Detecting Terrorist Financing"". Paris, France: FATF/GAPI, April 2002. https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/Guidance%20for%20financial%20institutions%20in%20detecting%20terrorist%20financing.pdf

Kovalenko, Yu. M. "Neformalni normy finansovoho sektora ekonomiky: ekonomichna mentalnist ta instytutsiina dovira" [Informal Norms of the Financial Sector of the Economy: Economic Mentality and Institutional Trust]. Ekonomichna teoriia. 2011. http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/70/1/040_IR.pdf

Mamotenko, D. Yu. "Hlobalizatsiia mizhnarodnykh finansovykh rynkiv" [Globalization of International Financial Markets]. Humanitarnyi visnyk ZDIA. 2009. http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_39_20.pdf

Microfinance Regulation Framework and Guiding Principles. Washington, DC: World Bank, 2004.

Schott, P. A. "Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism". Washington, DC : World Bank, 2004. https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6977/350520Referenc1Money01OFFICIAL0USE1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

The World Bank in the Global Fight against Money Laundering and Terrorist Financing / Financial Sector Vice Presidency, Financial Market Integrity Unit. Washington, DC: World Bank, 2003.